

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Людмила Єршова,
*доктор педагогічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник лабораторії професійної кар'єри
Інституту професійно-технічної освіти НАПН України*

Реферат

У статті представлено аналіз соціально-психологічних факторів впливу на планування та реалізацію професійної кар'єри у вітчизняних професійно-технічних закладах. Для проведення аналізу було залучено: аналітичні матеріали комітету ВР України з питань науки і освіти, статистичні матеріали МОН України, Держстату України, Державної служби зайнятості, інтернет-ресурси (Eurostat Educational Statistics; UNESCO Database; HeadHunter), інформаційні матеріали з сайтів обласних відділів ПТО, аналітичні і статистичні матеріали українських ЗМІ щодо реформування ПТО, наукові публікації, присвячені аналізу різних чинників впливу на формування людського капіталу в системі професійної освіти. Здійснювався аналіз із урахуванням ціннісного, статусного, процесуального та індивідуально-особистісного підходів до визначення сутності професійної кар'єри. До основних критеріїв аналізу було віднесено: соціальні та психологічні фактори впливу на професійну кар'єру особистості, її життєві цілі, цінності й мотиви.

Узагальнення соціальних та психологічних факторів впливу на професійну кар'єру особистості дозволяє сформулювати низку основних положень щодо факторів підвищення якості підготовки учнів ПТНЗ до проектування та реалізації професійної кар'єри: наявність у кожному закладі консультанта-координатора з реалізації професійної кар'єри; ознайомлення педагогів із програмами розвитку професійної кар'єри; забезпечення психологічного та інформаційного супроводу підготовки учнів до проектування й реалізації професійної кар'єри, проведення кар'єрного коучингу та тьюторингу; налагодження механізму фінансування муніципальної (регіональної) консультаційної служби (центру); проведення експертизи локальних регулятивних актів освітніх закладів, на предмет їх відповідності сучасним освітнім вимогам щодо формування кар'єрних компетентностей учнів ПТНЗ; ознайомлення учнів загальноосвітніх шкіл із регіональними особливостями місцевих ринків праці; ознайомлення з варіантами побудови й реалізації вертикальної та горизонтальної професійної кар'єри за робітничими професіями; гарантування якісної психолого-педагогічної освіти молоді у всіх типах навчальних закладів.

Ключові слова: професійна освіта, професійна кар'єра, кар'єрне

консультування, соціально-психологічні фактори

Постановка проблеми. Інтеграція України до європейського економічного та освітнього простору визначає необхідність реформування вітчизняної системи професійно-технічної освіти. Це має усунути одну з найбільших проблем сучасності – низьку конкурентоспроможність вітчизняного ринку робочої сили, більшість суб'єктів якого не володіють належним арсеналом професійних та особистісних якостей, що спрямовують молодого фахівця до успіху. Тому сьогодні вже не викликає сумніву те, що ефективність підготовки кваліфікованих працівників і спеціалістів значною мірою залежить від розуміння ними суті професійної кар'єри й особистісної готовності до її реалізації.

Метою даного дослідження має стати аналіз соціально-психологічних факторів впливу на планування та реалізацією професійної кар'єри в сучасній системі професійно-технічної освіти.

Аналіз останніх досліджень. Для проведення аналізу було залучено: аналітичні матеріали комітету ВР України з питань науки і освіти, статистичні матеріали Міністерства освіти і науки України, Держстату України, Державної служби зайнятості, інтернет-ресурси (Eurostat Educational Statistics; UNESCO Database; HeadHunter), інформаційні матеріали з сайтів обласних відділів професійно-технічної освіти, аналітичні і статистичні матеріали українських ЗМІ щодо реформування професійно-технічної освіти. Опрацьовано також наукові публікації, присвячені аналізу різних чинників впливу на формування людського капіталу в системі професійної освіти (Д. Закатнов, А. Каленський, С. Кравець, В. Кремень, П. Лузан, Н. Ничкало, В. Орлов, Л. Пуховська, В. Радкевич та ін.). Здійснювався аналіз із врахуванням ціннісного, статусного, процесуального та індивідуально-особистісного підходів до визначення суті професійної кар'єри. До основних критеріїв аналізу було віднесено: соціальні та психологічні фактори впливу на професійну кар'єру особистості, її життєві цілі, цінності й мотиви.

Виклад основного матеріалу. Практично, на всіх офіційних рівнях до стратегічних цілей державної освітньої політики в галузі ПТО відносять: забезпечення конкурентоздатності вітчизняної економіки на світовому ринку; створення умов для розвитку людського капіталу; модернізацію системи ПТО відповідно до запитів суспільства та економіки; вироблення гнучких механізмів регулювання сфери професійної освіти, оновлення її структури та змісту; закріплення за ідеальним образом працівника сучасного ринку праці таких рис як: професіоналізм, компетентність, креативність, готовність до успіху, здатність навчатися впродовж усього життя. Однак аналіз сучасного ринку праці засвідчує невідповідність більшості задекларованих завдань реальному стану речей.

Незбалансованість вітчизняного ринку праці та ринку освітніх послуг, існування протиріччя між якістю робочої сили та запитами й потребами роботодавців, низькою конкурентоспроможністю робочих місць і заробітної

плати – все це зумовлює відсутність належної мотивації молоді до ефективного професійного зростання, її неготовність до успіху та навчання впродовж життя [2; 3]. Звідси – загострення проблеми дефіциту кваліфікованих робітників майже у всіх видах економічної діяльності не лише за кількісними, але й за якісними показниками. Зрештою, це детермінує виникнення певного парадоксу: одночасно існують дві проблеми – високий попит на працівників технічних спеціальностей і найвищий у професійному середовищі рівень безробіття серед дипломованих робітників. З огляду на це, очевидним стає те, наскільки ускладненою для ПТНЗ є проблема підготовки учнів до планування й розвитку професійної кар'єри в умовах, де більше 20% випускників взагалі не мають шансів на роботу за фахом. За таких обставин їхнє перебування у стінах ПТНЗ визначається не стільки потребою професійного самовизначення, скільки низкою інших факторів, серед яких основними є економічні й соціальні. На думку МОН України, головною причиною цього є те, що українські заклади ПТО не можуть давати учням професійні навички, затребувані на ринку праці. При цьому вищі навчальні заклади не спроможні якісно підготувати педагогічний персонал для ПТО.

Проведений аналіз макрофакторів, що впливають на стан планування й реалізації професійної кар'єри в сучасній системі професійно-технічної освіти [3], об'єктивно детермінує необхідність дослідження **соціальних факторів**, серед яких – рівень сформованості суспільної свідомості, якість соціального забезпечення педагогічних працівників, умови навчання, проживання і соціального захисту учнів тощо.

Перш за все, варто акцентувати увагу на важливості дослідження стану розвитку громадянського суспільства, яке здатне потужно впливати на формування готовності молоді до усвідомлення, планування й реалізації професійної кар'єри. Суспільство є не лише основним джерелом контингенту ПТНЗ, але й, водночас, контролером якості випускників системи ПТО. Саме на суспільство уряд покладає сьогодні великі сподівання щодо реалізації децентралізації і вирішення пов'язаних з нею проблеми професійно-технічної освіти.

Внесений до розгляду у Верховній Раді України законопроект № 3231 (від 06.10.2015 р.) передбачає зміни в управлінні професійною освітою шляхом делегування фінансових та управлінських функцій місцевим органам виконавчої влади та місцевого самоврядування. У кожній області України передбачається створення регіональних рад стейкхолдерів професійної освіти, що повинні стати координаційними органами з питань формування та впровадження як державної, так і регіональної політики у системі професійної освіти. Очікується, що до стейкхолдерів мають увійти представники місцевої влади, регіонального бізнесу і закладів ПТО, які на колегіальних засадах будуть визначати зміст освіти й матеріально-технічну базу ПТНЗ та механізми реформування мережі професійно-технічних навчальних закладів у кожному регіоні. Передбачається, що ці ради забезпечать відповідність напрямів підготовки в ПТНЗ реальним потребам регіональних ринків праці, з'ясуують доцільність функціонування, закриття,

об'єднання чи перепрофілювання закладів. Уряд сподівається, що це дасть змогу оптимізувати існуючу мережу ПТНЗ, залишивши в ній лише навчальні заклади, здатні забезпечити нагальні потреби сучасного ринку праці. Однак залишається актуальною проблема забезпечення докорінних змін у свідомості суспільства, яке, взявши на себе левову частину відповідальності за якість функціонування мережі ПТНЗ, змінить, відповідно, і ставлення до неї як до важливої складової забезпечення стандартів життя у своїй державі. Таким чином, має підвищитися і статус випускника ПТНЗ як виконавця суспільно значимої і схваленої діяльності. Тобто, по суті, активізуються ціннісні мотиви готовності молоді до вибору професії та аксіологічні чинники планування і розвитку професійної кар'єри.

Проте в Інституті професійно-технічної освіти НАПН України наголошують на необхідності більш точного визначення суті цих рад, для позначення яких доцільнішим вважають застосування терміна «соціальні партнери». У федерації роботодавців акцентують увагу законодавців на недостатності повноважень рад стейкхолдерів. Експерти застерігають від можливого загострення дисбалансу між наборами управлінських повноважень міністерства та органів місцевого самоврядування в галузі ПТО. На думку експерта Р. Колишка, з одного боку, міністерство прагне позбутися обтяжливих для нього управлінських функцій (наприклад, затвердження кошторису на придбання підручників), а з іншого – залишає за собою право призначати (чи узгоджувати) керівників навчальних закладів, що ставить під сумнів ефективність децентралізації [1].

Місцеві громади вперше активно взяли участь в обговоренні можливих джерел фінансування закладів ПТНЗ, виокремили такі проблеми, як необхідність дофінансування з державного бюджету тих ПТНЗ, які надають повну загальну середню освіту, мають не лише регіональне, але й загальнодержавне значення, і в яких навчаються діти з інших областей України. Міністр освіти Л. Гриневич визнала важливість цих аспектів децентралізації в управлінні ПТО і виділила три можливі джерела її фінансування: освітні субвенції з держбюджету на здобуття учнями системи ПТО повної загальної середньої освіти та державна програма фінансування ПТНЗ, які здійснюють підготовку професій загальнодержавного значення; місцеві бюджети, які фінансуватимуть підготовку кадрів для своїх регіональних ринків праці; кошти роботодавців, які мають забезпечити так зване «галузеве замовлення» [4, с. 1, 8]. Директор Інституту ПТО НАПН України В. Радкевич пропонує зберегти державні вимоги до результатів навчання, але вилучити із законопроекту положення щодо державних вимог до змісту професійної освіти, аргументуючи тим, що це суттєво обмежить автономію професійного навчального закладу й унеможливить забезпечення гнучкості навчального процесу. Валентина Олександрівна наголошує також на важливості більш точного визначення механізмів оплати праці викладачів ПТНЗ, які працюватимуть понаднормово [1]. Такий діалог влади й громади активізує суспільну свідомість і значно розширює управлінські можливості

суспільства в питаннях організації сучасної й конкурентоспроможної системи ПТО.

Особливий акцент у контексті аналізу перспектив розвитку професійної кар'єри як соціально-педагогічного феномена варто зробити на залучення до управління системою ПТО роботодавців. Отримавши дієві механізми впливу на процес підготовки майбутніх кваліфікованих працівників для підприємств та організацій свого регіону й галузі, роботодавці отримують й додаткові стимули як для підвищення мотивації власної участі у фінансовій підтримці ПТНЗ, так і для перегляду вимог до якості й методів роботи своїх служб управління людськими ресурсами. Зокрема, варто очікувати зростання культури діяльності HR-відділів, що займаються управлінням професійною кар'єрою працівників підприємств та організацій. Децентралізація може сприяти зміцненню зв'язків HR-фахівців із методичними і психологічними службами системи ПТО та конкретних навчальних закладів. З одного боку, це наблизитиме начальний процес у закладах ПТО до потреб ринку праці, а з іншого, – допомагатиме керівництву та адміністраціям компаній у процесі пошуку ефективних механізмів управління внутрішньоорганізаційною професійною кар'єрою своїх працівників. Це слугуватиме стабілізатором професійного контингенту підприємства, кожен працівник якого матиме можливість професійного росту в межах своєї організації й не шукатиме реалізації особистих професійних амбіцій за її межами. Крім того, фінансова підтримка роботодавцями регіональних ПТНЗ, на зміст освіти яких, методи діяльності та матеріально-технічну базу вони матимуть реальний вплив, дасть змогу їм зекономити значні фінансові та часові ресурси, потрібні для підготовки працівників необхідної кваліфікації, які, зазвичай, витрачаються при самостійній організації розвитку персоналу на виробництві. Нарешті, учні таких ПТНЗ, які активно співпрацюють із майбутніми роботодавцями, матимуть можливість формування чіткого бачення усіх стадій розвитку внутрішньоорганізаційної професійної кар'єри – від перспектив навчання, умов працевлаштування до етапів професійного зростання, підтримки й розвитку індивідуальних професійних здібностей.

По суті, за умов продовження ефективного діалогу між владою й суспільством, децентралізація в галузі управління ПТО може стати початком врегулювання незбалансованості ринку праці та ринку освітніх послуг, усунення протиріч між якістю робочої сили та запитами й потребами роботодавців, підвищення конкурентоспроможності випускників ПТНЗ.

Надзвичайно важливими є також **психологічні фактори** впливу на розвиток уявлень учнів про професійну кар'єру. Серед них, як відомо, головне місце посідають особисті здатності людини, зокрема, її воля, цілеспрямованість, наполегливість тощо. Варто наголосити, що формування цих якостей найбільш ефективно у дітей старшого шкільного віку. З огляду на це, акцент вивчення психологічних факторів має зміститися із закладів ПТО до загальноосвітньої школи, де відбуваються найбільш значимі трансформації у самосвідомості дитини, зокрема в питаннях її професійного вибору. Тому стан професійно-технічної освіти у певній мірі завжди

залежатиме від якості педагогічного впливу на свідомість старшокласників, їхній світогляд, здатність і готовність до вибору і планування професійної кар'єри, тобто від організації та змісту *допрофільного навчання*. Національна доктрина розвитку освіти наголошує на тому, що в Україні мають бути створені умови для розвитку й самореалізації особистості впродовж усього життя. Допрофільна підготовка має здійснюватися у 8-9 класах з метою сприяння у виборі учнями напряму профільного навчання у старшій школі. Демократизація освіти в старшій школі та надання їй профільної спрямованості вимагає пошуку нових шляхів удосконалення підготовки учнів 8-9 класів до обґрунтованого вибору ними майбутнього напряму навчання.

Аналіз останніх публікацій у ЗМІ дає змогу стверджувати, що, попри визнання важливості допрофільної підготовки в загальноосвітній школі, цей процес обтяжується певними проблемами. Основними формами реалізації допрофільної підготовки учнів 8-9 класів, відповідно до «Концепції профільного навчання в старшій школі» [5], визначено курси за вибором, факультативи, предметні гуртки, наукові товариства учнів, Малу академію наук, предметні олімпіади, кабінети профорієнтації. З цією метою традиційно розробляються суспільно-гуманітарний, природничо-математичний, технологічний, художньо-естетичний напрями. Найбільш популярними є спецкурси: «Людина і світ професій», «Побудова кар'єри», «Автосправа», «Секретарська справа», «Кухарська справа», «Основи підприємництва», «Оператор ПК», «Основи комп'ютерної графіки», «Слюсар з ремонту автомобілів» та ін. Проблема, однак, криється в тому, що реалізується допрофільна підготовка за рахунок годин варіативної складової навчальних планів загальноосвітньої школи.

Відтак, адміністрація шкіл у сучасних умовах часто більше занепокоєна проблемою збереження контингенту учнів 10-11 класів, ніж створенням умов для якісного вибору ними робітничої професії [6]. Тому не всі діти виявляють здатність обирати професійний профіль за здібностями чи інтересами, оскільки не завжди отримують достатньо інформації про особливості своєї особистості, її потреби та можливості. Як показують результати експериментальної роботи лабораторії професійної кар'єри Інституту ПТО НАПН України, значна кількість учнів ПТНЗ не має чітких уявлень про риси та якості, необхідні для досягнення професійного успіху [8, с. 12]. Крім того, здебільшого особистісно орієнтоване ставлення дітей до навчання зумовлює те, що в процесі професійного вибору вони часто керуються не власними висновками, а рекомендаціями батьків, ЗМІ, школи, позашкільних закладів освіти, тощо [8, с. 15]. Тут виявляється ще одна проблема – неготовність багатьох осіб, котрі опинилися в ролі педагогічних наставників, до якісного консультування учнів щодо вибору та планування професійної кар'єри. Особливо гостро це питання виявляється в малокомплектних школах, де до проблеми професійної компетентності вчителів додається ще й проблема «ущільнення» їхнього часу в умовах роботи в малокомплектних класах [7].

Третя проблема – це відсутність належної психолого-педагогічної підготовки батьків, які найбільше впливають на педагогічні умови вибору дітьми майбутньої професії. З огляду на те, що в Україні відсутня системна робота з педагогічної освіти батьків, здебільшого якість їхніх порад щодо майбутнього професійного вибору дітей визначається власним досвідом, а не знанням науково обґрунтованих теорій професійної кар'єри. Ази педагогічної освіти молоді люди як майбутні батьки можуть здобути лише в окремих навчальних закладах, здебільшого в процесі вивчення дисципліни «Основи педагогіки та психології», яка все частіше зникає з навчальних програм освітніх установ, так само, через її віднесення до вибіркової складової.

Висновок. Узагальнення соціальних та психологічних факторів впливу на професійну кар'єру особистості дає змогу сформулювати низку основних положень щодо підвищення якості підготовки учнів ПТНЗ до проектування та реалізації професійної кар'єри. Професійно-технічний навчальний заклад, виходячи із власних ресурсів і можливостей, у повному обсязі вирішити завдання з реалізації професійної кар'єри не може, тому потрібен консультант-координатор на рівні муніципальної (регіональної) мережі. Отримання якісної інформації щодо планування та реалізації професійної кар'єри потребує підвищення кваліфікації педагогічних кадрів (з розробки програм розвитку професійної кар'єри, впровадження нових технологій, пов'язаних з їх реалізацією, забезпечення психолого-педагогічного супроводу планування учнями своєї кар'єрної траєкторії тощо). Доцільно інтенсифікувати методичну роботу та роботу з підвищення кар'єрної компетентності педагогічних працівників ПТНЗ. Корисним є створення психологічного та інформаційного супроводу діяльності ПТНЗ з організації роботи з проектування та реалізації професійної кар'єри на місцевому та регіональному рівнях. Організація підготовки учнів ПТНЗ до проектування й реалізації професійної кар'єри, проведення кар'єрного коучингу та кар'єрного тьюторингу для учнів ПТНЗ передбачає налагодження механізму фінансування муніципальної (регіональної) консультаційної служби (консультаційного центру). Варто також офіційно визначити статус, роль та обов'язки методичної служби району (міста) з вирішення проблем підготовки учнів ПТНЗ до планування та реалізації професійної кар'єри. Потребується й проведення експертизи локальних регулятивних актів освітніх закладів на предмет їх відповідності сучасним освітнім вимогам щодо формування кар'єрних компетентностей учнів ПТНЗ. Потрібно ширше використовувати у профорієнтаційній роботі загальноосвітніх шкіл сучасні інформаційно-комунікаційні технології та соціально-економічну інформацію про регіональні особливості місцевих ринків праці, перспективи розвитку як економіки в цілому, так і окремих її галузей, поточної й перспективної потреби в робітниках певних професій і рівня кваліфікації. Варто активніше залучати засоби масової інформації для висвітлення потреби суспільства в робітничих професіях, створення для них позитивного іміджу, ознайомлення з варіантами побудови й реалізації вертикальної та горизонтальної професійної кар'єри за робітничими професіями. Як на рівні галузевих

міністерств, так і на інституційному рівні (навчальні заклади) доцільно дбати про якісну психолого-педагогічну освіту студентів як майбутніх батьків і перших консультантів дітей з особистісної та професійної кар'єри.

Література:

1. Нова професійна освіта: що зміниться : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://24tv.ua/nova_profesiyna_osvita_shho_zmynitsya_n623262
2. Радкевич В. Наукові засади підвищення престижності вітчизняної професійної освіти / В. Радкевич // Науковий вісник ІПТО. Професійна освіта. – 2017. – № 13. – С. 5-15.
3. Єршова Л. Макроекономічні фактори впливу на розвиток професійної кар'єри учнів ПТНЗ / Л. Єршова // Науковий вісник ІПТО. Професійна освіта. – 2017. – № 13. – С. 22-29
4. Шулікін Д. Професійна освіта: проблеми та шляхи вирішення / Д. Шулікін // Освіта України. – 2016. – № 22(1478). – 6 червня 2016 р. – С. 1, 8.
5. Про затвердження профільного навчання у старшій школі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/content/%Нормативно-правова база/1456.pdf>
6. Центр трудової підготовки учнівської молоді – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://marganets-ctpum.edukit.dp.ua/profiljne_navchannya/doprofiljne_navchannya/.
7. Матвієнко В. Допрофільна освіта в сучасній середній школі / В. Матвієнко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/method/3966/>.
8. Професійно-технічна освіта : інформаційно-аналітичні матеріали за результатами констатувального етапу досліджень / За наук. ред. В. О. Радкевич, М. В. Артюшиної. – Київ : ІПТО НАПН України, 2017. – 147 с.

Реферат

Социально-психологические факторы воздействия на развитие профессиональной карьеры учеников профессионально-технических учебных заведений

Людмила Ершова,
*доктор педагогических наук, доцент,
ведущий научный сотрудник лаборатории
профессиональной карьеры Института профессионально-
технического образования НАПН Украины.*

В статье представлен анализ социально-психологических факторов влияния на планирование и реализацию профессиональной карьеры в

отечественных профессионально-технических заведениях. Для проведения анализа были привлечены: аналитические материалы комитета ВР Украины по вопросам науки и образования, статистические материалы МОН Украины, Госкомстата Украины, Государственной службы занятости, интернет-ресурсы (Eurostat Educational Statistics; UNESCO Database; HeadHunter), информационные материалы с сайтов областных отделов ПТО, аналитические и статистические материалы украинских СМИ, научные публикации, посвященные анализу различных факторов влияния на формирование человеческого капитала в системе профессионального образования. Осуществлялся анализ с учетом ценностного, статусного, процессуального и индивидуально-личностного подходов к определению сущности профессиональной карьеры. К основным критериям анализа были отнесены: социальные и психологические факторы влияния на профессиональную карьеру личности, ее жизненные цели, ценности и мотивы.

Обобщение социальных и психологических факторов влияния на профессиональную карьеру личности позволяет сформулировать ряд основных положений относительно факторов повышения качества подготовки учащихся ПТУ к проектированию и реализации профессиональной карьеры: наличие в каждом заведении консультанта-координатора по реализации профессиональной карьеры; ознакомление педагогов с программами развития профессиональной карьеры; обеспечение психологического и информационного сопровождения подготовки учащихся к проектированию и реализации профессиональной карьеры, проведение карьерного коучинга и тьюторинга; налаживание механизма финансирования муниципальной (региональной) консультационной службы (центра); проведение экспертизы локальных регулятивных актов образовательных учреждений на предмет их соответствия современным образовательным требованиям по формированию карьерных компетенций учащихся ПТУ; ознакомление учащихся общеобразовательных школ с региональными особенностями местных рынков труда; ознакомление с вариантами построения и реализации вертикальной и горизонтальной профессиональной карьеры по рабочим профессиям; обеспечение качественного психолого-педагогического образования молодежи во всех типах учебных заведений.

Ключевые слова: профессиональное образование, профессиональная карьера, карьерное консультирование, социально-психологические факторы

Abstract

Socio-Psychological Factors of Influence on Professional Career of Students of Vocational Schools

Lyudmila Yershova,
Doctor of Science, Associated professor,

*Principal researcher of Laboratory of professional
career,
Institute of vocational education and training of NAES of Ukraine*

The article presents an analysis of socio-psychological factors of influence on the planning and implementation of professional careers in Ukrainian vocational schools. The analysis includes: analytical materials of the Committee on Science and Education of the Verkhovna Rada of Ukraine, statistical materials of the Ministry of Education and Science of Ukraine, the State Statistics Service of Ukraine, the State Employment Service, Internet resources (Eurostat Educational Statistics, UNESCO Database), information materials on the websites of regional departments of vocational education and training, analytical and statistical materials of the Ukrainian media on the reform of vocational education and training, scientific publications, devoted to the analysis of various factors influencing the formation of human capital in the system of vocational education. The analysis was carried out with regard to the value, status, procedural and individual-personal approaches to the definition of the professional careers. The main criteria of analysis were: social and psychological factors of influence on the professional career of the individual, its life goals, values and motives.

The generalization of social and psychological factors of influence on professional career of the individual allows to formulate a number of basic provisions regarding the factors of improving the quality of training of students of vocational education to the design and implementation of their professional careers. These factors include the following: the presence of a consultant-coordinator at each institution, who is responsible for the implementation of professional careers; introduction of the professional development programs to the teachers; ensurance of psychological and informational support of students to the design and implementation of their professional careers, career coaching and tuition; establishment of the mechanism of financing of the municipal (regional) consulting service (center); conducting an examination of local regulatory acts of educational establishments, for their compliance with modern educational requirements regarding the formation of career competences of students of vocational schools; acquaintance of students of secondary schools with regional peculiarities of local labor markets; acquaintance with variants of design and realization of vertical and horizontal professional careers for workers' professions; ensuring quality psychological and pedagogical education of youth at all types of educational institutions.

KEY WORDS: vocational education, professional career, career counselling, socio-psychological factors

References

1. Nova profesiina osvita: shcho zminytsia. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://24tv.ua/nova_profesiyna_osvita_shho_zminitsya_n623262

2. Radkevych V. Naukovi zasady pidvyshchennia prestyzhnosti vitchyznianoï profesiinoï osvity / V. Radkevych // Naukovyi visnyk IPTO. Profesiina osvita. – 2017. – № 13. – S. 5-15.
3. Yershova L. Makroekonomichni faktory vplyvu na rozvytok profesiinoï kar'ieri uchniv PTNZ / L. Yershova // Naukovyi visnyk IPTO. Profesiina osvita. – 2017. – № 13. – S. 22-29.
4. Shulikin D. Profesiina osvita: problemy ta shliakhy vyrishennia / D. Shulikin // Osvita Ukrainy. – 2016. – № 22(1478). – 6 chervnia 2016 r. – S. 1, 8.
5. Pro zatverdzhennia profilnoho navchannia u starshii shkoli. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : [http://mon.gov.ua/content/%Normatyvno-pravova baza/1456.pdf](http://mon.gov.ua/content/%Normatyvno-pravova%baza/1456.pdf)